

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ “НЕОФИТ РИЛСКИ”

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Катедра “Философски и политически науки”

КОНСТАНТИНОС ДИМИТРИОС МАРИЦАС

ЕСТЕСТВЕН ПОДБОР И ЦИВИЛИЗАЦИЯ

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен

“Доктор”,

Професионално направление 2.3. Философия (Социална философия)

Научен ръководител: проф. д. н. Лазар Копринаров

БЛАГОЕВГРАД, 2019

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на заседание на Катедра “Философски и политически науки“, проведено на 18 март 2019 г.

Дисертацията е оформена в увод, четири глави, заключение и използвана литература, с общ обем 185 страници

Защитата на дисертационния труд ще се състои на открито заседание на Научното жури на 01 юли 2019 г. от 11 ч. в зала 412 на Първи корпус, ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в катедра “Философски и политически науки“, Философски факултет, Първи корпус на ЮЗУ “Неофит Рилски”- Благоевград

1. Актуалност на темата

Може ли да е актуално изследването на минало, спрямо което сме отдалечени с бездната на изтеклото време? Звучи парадоксално: процеси, случили се преди много стотици хиляди години, се оказват предмет на днешен интерес. Съществуват обаче редица доводи, които дават основание да смятаме, че изследването на едно толкова отдалечено, тъмно, непрозрачно минало е належаща, дори наложителна и в този смисъл – актуална задача.

Колосалното социално ускорение и невъобразимите постижения на науката и технологиите, на които сме свидетели през последните десетилетия, създадоха в съвременното човечество самочувствието, че се намира в началото на някакво пост-човешко бъдеще. На такова бъдеще, в което човекът ще е способен самоволно да поеме пълната отговорност за собствената си биологична обособеност – да прави от себе си всичко, каквото пожелае да бъде. В този контекст не може да не придобие актуалност и особена значимост въпросът за границите на възможния избор на съвременното човечество, за това дали човекът може безпределно сам да избира себе си и своето бъдеще или този избор все пак има граници, които са очертани и наложени от забравените, животинските прадеди на човека.

Очертава се своеобразен парадокс – колкото по-силен е акцентът върху социалната природа на човека, толкова повече нараства потребността от “измерване”и съобразяване с природното начало в човека. Дисертацията е ориентирана в тази актуална перспектива – без изобщо да пренебрегва огромната дистанция между човека и животинския свят, в същото време да насочи поглед към онзи товар, който носим в себе си от нашите пра-пра-прадеди, още от рода Ното и дори преди това. Разглеждането на естествения подбор и цивилизацията като общ, свързан, макар и вътрешно различен и напрегнат еволюционен процес създава възможности за третиране на темата за свободата и границите на човешката природа, една тема вечна, но с нарастваща актуалност.

Съществува още едно основание за актуалността на темата на дисертационния труд – основание, което е пряко свързано с някои “бели полета” в разработването на проблематиката на социалната философия. Както и да се определя предметът на този философски дял, той в края на краищата е свързан с отговора на два въпроса: какво е общество и какво е място на човека в него. В тази перспектива обаче са твърде малко и заедно с това с нарастваща важност отговорите на въпросите за генезиса на обществото

и за генеалогията на пра-човека. С тези въпроси обикновено се занимават науки като антропобиологията, генетиката, палеоархеологията и т. н. Но както въпросите за произхода на човека и обществото, така и резултатите на онези нефилозофски науки, които им търсят отговор, са в голяма степен изолирани от съвременните социално-филозофски изследвания, макар че тези въпроси стоят в основата на социалната проблематика на философията още от времето на Платон (“Държавата”) и Аристотел (“Политика”). Дали е възможно постигането на истината за съвременното общество, ако не се познава неговото най-дълбоко минало? Колкото и да се променя обществото, колкото и дълбока да е пропастта между неговото съвременно състояние и най-далечното му минало, колкото и различен да е днешния човек и предците му преди стотици хиляди или дори милиони години, между тях има връзка. Социалната философия обаче почти не отделя внимание на тази “наследственост”. А без нея е твърде трудно да се проникне както до многобройните тесни взаимоотношения между съвременния човек и природата, така и до обяснението на феномени като човешката агресия, сексуалността, подражанието и т. н. Всичко това предопределя актуалността на темата за връзката между естествения подбор, еволюцията на човека и принципите, имплицитно заложили в развитие на човешкото общество.

2. Цел, задачи и подходи

В дисертацията се търси отговор на фундаменталния въпрос на всяко философстване – на въпроса “кои сме ние – *не толкова човекът, колкото човешкият вид* – и още повече: *откъде идваме?*” Неин предмет е *еволюцията на човека*, разгледана във филозофска перспектива. Основна цел на дисертационния труд е да се проследи *траекторията на човека от областта на природата и естествения подбор до цивилизационния подбор*. Тъкмо това предопределя поставените за изследване задачи. Основната цел подразбира необходимостта да се разграничат характеристиките на естествения подбор от това, което е характерно и обосновава характера на “нещото”, което е определено в дисертацията като цивилизационен подбор.

Изборът на темата предопределя начините на нейното разработване. Философията не може да не търси началата на човешкия вид. Но те са така дълбоко скрити в неизвестното, отчайващо смъртно и недостъпно минало – Номо е на милиони години, приматите са на десетки милиони години, че на философията не ѝ остава нищо

друго, освен да борави, *от една страна*, със смели, рисковани обобщаващи хипотези, а *от друга* – с палеонтологични реконструкции, с данни на биологията, зоологията, генетиката, химията, т.е. със съвременните резултати на редица природни науки.

Друга особеност на използвания в дисертацията подход е да се търси обяснение на разнообразните констелации в цивилизационната “вселена” (от езика до тероризма, от спорта до религията, от биологичната клетка до световните институции, от живота до смъртта), тръгвайки от *минимален брой* изходни принципи. Разгледан в тази перспектива, подходът е очертан от два изходни и “лайтмотивни” принципа – еволюцията и цивилизационният ход се разглеждат, от една страна, през призмата на *закона за ентропията*, и от друга – през призмата на *половата диференциация*, която се осмисля като исторически променяща се, но природно предопределена и нерушима форма на човешкото съществуване.

3. Структура на дисертационния труд

Изложението в дисертацията е структурирано в съответствие с предмета, както и с целта и задачите на изследването. Конкретизирана, тази структурата е следната:

ПРОЛОГ

ГЛАВА 1: ЖИВОТ- СМЪРТ

1.1. Живот и ентропия

2.2. От клетката до човека

3.3. Еволюция, или как са се създали и как изчезват видовете

ГЛАВА 2: ЩО Е ЦИВИЛИЗАЦИЯ

2.1. Цивилизацията като нов подбор

2.2. Цивилизацията – защита на слабия

2.3. Мъжкото и женското начало в цивилизацията

2.4. Цивилизация, насилие и ерос

2.5. Цивилизация и религия

2.6. Цивилизация, природа и ентропия

ГЛАВА 3: ЕЗИК – ИЗКУСТВО – СПОРТ: ЦИВИЛИЗАЦИОННА

ПЕРСПЕКТИВА

3.1. Генезисът на езика

- 3.2. Раждането на аритметиката
- 3.3. Поезията и прозата
- 3.4. Възход и падение на изкуството
- 3.5. Спортът като цивилизационен феномен

ГЛАВА 4: ИСТИНА –ЛЪЖА

- 4.1. Лъжата като цел на езика
- 4.2. Цивилизация и лъжа
- 4.3. Изобретяването на истината

ЕПИЛОГ

БИБЛИОГРАФИЯ

4. Основни (хипо)тези и съдържание на дисертационния труд

В дисертационния труд се формулират и защитават няколко (хипо)тези. Текстът е с предназначението да ги изложи и обоснове. Тези (хипо)тези са следните:

1. *В природния свят е налице нарастване на ентропията, а цивилизационният процес протича в обратна посока – намаляване на ентропията.* На тази основа се разгръща оригиналната хипотеза за масовото изчезване на едни видове на съществуване като условие за намаляване на ентропията при други видове. По този начин се повишава организацията на оцелелите видове, без да се нарушава Вторият закон на термодинамиката. Така се обяснява движението или “скаокът” от хаос към организация.
2. Човекът е осмислен в дисертацията не толкова като динамична „свкупност от обществени отношения“, а като *своеобразна природно-животинска „отломка“*, която и в своите големи исторически промени, в изключителния си напредък, запазва в себе си поне част от своето природно предопределение. Колкото и да се отдалечава от собствената си природност, от различните животински видове, човекът не може радикално да се освободи от тях. Много от качествата на човешкия живот – агресивност, сексуалност и т. н. – идват от много далечни епохи и могат да бъдат обяснени чрез родството им с жизнените прояви на другите живи същества. Авторът приема тезата на Ч. Дарвин, според която между хората и животните съществува бездна, но от това не следва, че човекът има различен произход от тях. Същевременно

обаче той я “редактира” по нов начин, допълвайки принципите на естествения подбор с принципите на цивилизационния подбор.

3. Цивилизоването се интерпретира в дисертацията като такова редуциране на природното начало в човешкото съществуване, при което се създава възможност за осигуряване, защита и просперитет на природно по-слабия организъм. *Ако естественият подбор е механизъм, въз основа на който печели силният, цивилизоването създава и поддържа такъв механизъм, при който се осигурява защита и разнообразни шансове за (природно)слабия.* При естествения подбор оцелява силният, при цивилизацията се появява шанс за оцеляването на слабия.
4. Биологично раздвоеното битие на човека като женско и мъжко съществуване се интерпретира в дисертацията като движещ фактор на поредица от най-значимите праисторически промени. *Половият диморфизъм на човешкото битие е с фундаментални продуктивни последици в цивилизационния подбор.* Тази теза присъства и се аргументира във всички части на дисертация. При естествения подбор жената е обект на мъжките щения. Тя е своеобразна „плячка“ на силния. В праисторията, т.е. в зората на цивилизационния отбор жената започва да придобива друга роля. Мъжът се домогва до нея, за да получи биологическо продължение. При тези обстоятелства той трябва да завоюва жената не толкова с насилие, колкото със способността си да се представи като „друг“, твърде често съвсем различен от действителната си същност – слабият като силен, некрасивият като естетически привлекателен, материално лишения като заможен и т.н. В този смисъл жената постепенно придобива субектна роля – от обект на сексуални домогвания тя се превръща в субект на избор и затова се превръща във фактор за себенадмогването на мъжа. За да спечели благоразположението на жената, той трябва да „изобретява“ такъв образ на себе си, който да го направи желан и избран от нея. Тъй като е принуден да произвежда други образи на себе си, да „съчинява“ себе си, мъжът се превръща в своеобразен праисторически „изобретател“. Но това му качества е заради жената. За да бъде спечелена за продължаване на рода, тя мотивира, стимулира, подбужда мъжкото „изобретателство“. Женското начало се оказва своеобразна трансцендираща сила в цивилизационния подбор. Разработваната в дисертацията концепция не е сексистка. Мъжът изнамира, съчинява, изработва, но жената се оказва „музата“, която подбужда праисторическия напредък. Разгледано в такава перспектива, сдвояването и взаимодействието между мъжкото и женското начало преди стотици хиляди години се оказва по изненадващ начин почвата, от която

поклонят аритметиката и поезията, пещерните фрески, песента и театралните мистерии.

5. В контекста на гореизложените идеи се оказва, че *лъжата е фундаментална градивна сила в цивилизационния процес*. Макар да се мисли като категория на негативната аксиология, лъжата е неизчерпаема и непобедима, има постоянно присъствие в човешката история. Лъжата, интерпретирана в дисертацията най-вече като инсцениране на себе си като нещо друго, различно от собствената си действителност, лежи в основата на много от цивилизационните „придобивки“ – езикът, изкуството, аритметиката и т.н. Разгледана в такава перспектива, истината се оказва нещо вторично – до нея се стига като своеобразна първобитна аналитика на лъжата, като разнищващо разобличаване на произвежданите заблуди, като реакция спрямо лъжата.
6. Първите прояви на прехода от природното към цивилизованото битие следва да се анализират не като резултат на намерения, а като безсъзнателен напредък, като един твърде нов начин за продължаване на еволюцията.

Посочените (хипо)тези са резултат на осъществения в дисертацията анализ, който е структуриран от пролог, четири глави и епилог. Цитираната литература обхваща 90 монографии и статии на български (25 заглавия), гръцки (29 заглавия), английски (32 заглавия), руски (3 заглавия) и френски език (1 заглавие). Използваната литература има както философски, така и природонаучен характер.

В **Пролога** се разглеждат: а) актуалността на темата; б) целта, задачите и характеристиките на използвания подход при разработване на темата; в) (хипо)тезите на дисертацията; г) принципните различия в подходите на философията и на природните науки към въпроса за еволюцията и по-специално за генезиса на човешкото начало в историята на света. Когато става дума за “началото” на човека, науката не може да даде логичен отговор, защото не разполага с достатъчно установени факти. Отговор се дава от философията, която действа обратно на науката – вместо да се движи от фактите към съчетаващата ги идея, философията се движи от генерираща идея, която създава условията за съчетаване на наличните факти и за търсенето на нови факти. Науката разполага с факти, които се опитва да нагоди в логичен ред. Обратно на науката, философията предоставя идея и логичен ред, в който се опитва да подреди фактите, както и да хвърли светлина, отваряйки пътя към откриването на нови факти. Както изглежда, философията е по-обобщаваща от науката и се старее да отговори на основни въпроси,

на които науката е безсилна да даде отговор. Философията няма и не може да има ограничения. В Пролога се изтъква, че тъкмо тази нейна особеност осигурява благоприятни възможности за осмисляне на темата за появата на човешкото начало в хода на еволюцията.

В Пролога на дисертацията се подчертава също така, че за успешното осмисляне на природния и цивилизационния подбор е необходимо особено внимание към начина за поставяне на въпросите (когато питаме, обикновено вътре във въпроса е скрит неговия отговор), както и анализ на езика, с който те се обговарят. Стремешът е този език да бъде изчистен от често присъстващата в него антропоцентричност, която създава невярна перспектива при обсъждането на темата за еволюцията, както и от такива смислови пластове в терминологията, които не бива да се приемат за саморазбиращи се.

В **Първа глава** на дисертационния труд, озаглавена “Живот – смърт” се осмислят няколко основни въпроса, свързани с темата на дисертацията: а) какво са животът и смъртта, ако не бъдат разглеждани в екзистенциална перспектива (параграф 1.); б) защо в хода на геологическата история периодично изчезват различни видове на живота, съответно – кои са основанията за тези “катастрофи” на видовете, за тяхната смърт (параграф 2.); в) какъв е общият принцип, въз основа на който се реализира еволюцията от клетката към сложните глобални институции (параграф 3).

В **първия параграф** на тази глава се излага разбирането, че *животът и смъртта в живата природа са резултат на своеобразно “сдвояване” на мъжкото и женското начало*. Че животът и смъртта са взаимосъзидаващи се начала. Съответно, че основен признак на живота е смъртта. Принципът на живата материя е: животът трябва да се възпроизведе, преди да дойде смъртта. В горния смисъл мъжкото не е живо, защото не се възпроизвежда. Ако останат само мъжки индивиди, животът, както и да се определя, ще изчезне. Женското също не е живо. Заедно обаче мъжкото и женското са живи. Така е и на най-ниското равнище на съществуването. Ако клетка А се раздели, от нея ще произлязат две нови клетки – Б и В. Клетката А вече няма да съществува. Но щом като не съществува, тя или е умряла, или не е съществувала никога. Ако клетката А е била жива и е умряла, тогава къде е трупът ѝ? Ако не е съществувала, тогава не е била и жива. Следователно, клетката А е била не-жива.

В тази част на първа глава се анализира също така *сходството и различията между създаване и изчезване, от една страна, и живот и смърт, от друга страна*. Твърди се, че “създаването” и “изчезването” в природата са единични резултати, както

са единични и неповторими произведения на изкуството, а “животът” и “смъртта” са нещо като “ръчната работа” на природата. “Създаването” и “изчезването” се осъществяват само веднъж, докато “животът” и “смъртта” се случват непрекъснато. Даден биологичен вид се създава един път, но “неговите” индивиди се раждат непрекъснато, той изчезва един път, докато индивидите умират безспирно. След “случайното” създаване на клетките понятието “създаване” може да се определи като “случайно” обединение на органи и образуване на организми, способни да оцелеят в естествената среда. В този смисъл “създаване” е “случайното” обединение на клетки и образуване на органи, способни да оцелеят в естествената среда, но и “случайното” обединение на организми, както и образуване на общности, способни да оцелеят в естествената среда, и т. н. Т. е. еволюцията, разгледана от гледна точка на “създаването”, е резултат най-вече на *“необходими” случайности*.

Другата характеристика на еволюцията, която се извежда в тази част на дисертацията, касае така наречените *“успешни грешки”*, чрез които се осъществява еволюционният процес. Нищо в природата не може да се копира съвършено. ДНК не може да прекопира себе си съвършено. Прави грешки. Еволюцията (положителна или отрицателна) се случва, точно защото тези грешки преминават в следващото поколение като нови еволюционни белези. Ако тези нови белези увеличават способността на даден организъм да оцелява, тогава остават и се увековечават. Това са т. н. успешни грешки, върху които се опира еволюцията. Химическите реакции, които се съдържат в копирането на една молекула ДНК, са милиони, просто защото молекулата се състои от три милиона части. При тези обстоятелства е логично копирането да не бъде възможно, без да направи десетки хиляди грешки. Така се създават условия за еволюцията. Многото грешки при копирането на ДНК заплашват оцеляването на организма. Но нула грешки в това копиране биха преустановили еволюцията. Оцеляването е заплашено както при липсата на грешки, така и при прекалено многото грешки на копирането в природния процес. От този анализ се прави изводът, че *понятията “гъвкавост”, “еволюция” и “приспособяване”* са свързани с понятията *“грешка” и “случайност”*. В живата природа господства случайното или грешката. Прави се също така изводът, че понятията *“гъвкавост”, “еволюция” и “приспособяване”* са до голяма степен идентични. Когато един вид успява да оцелее, въпреки промяната на външните условия, тогава казваме, че е еволюирал, че се е приспособил, че притежава гъвкавост. За да е възможно това,

обхватът на случайните промени в организмите трябва да е по-голям от обхвата на промените в характеристиките на околната среда.

Въз основа на това разбиране за еволюцията във **втория и третия параграф** на първа глава се лансира оригиналната хипотеза за причината на *масовите изчезвания* на различни видове на съществуващото в условията на еволюцията и цивилизацията. В историята на Земята са се случили следните пет масови изчезвания на живи видове:

- *Ядрената зима преди 65,5 милиона години.* Повече от 90% от планктона в океаните изчезва, което неминуемо довежда до колапс на океанската хранителна верига. Изчезването е свързано с огромните базалтови появи на Деccan Traps в Индия и с добре дефиниран слой иридий в геоложката К-Т граница. 60 – 75% от всички видове на живата природа изчезват.
- *Изчезване в края на Триаса, преди 201 милиона години.* Изчезването на границата Триас – Юра приготвя пътя за еволюцията на динозаврите. 80% от всички видове изчезват.
- Най-голямото масово изчезване на живот преди 251 милиона години. Наричат го “*голямата смърт*”, тъй като в тази епоха е изчезнал 96% от живота на нашата планета.
- *Продължителното изчезване през Девон* (преди 359 – 374 милиона години), при което измира 60% от морския живот, а като цяло изчезват 80% от видовете.

Анализът на масовите изчезвания на различни видове на съществуващото води до извода, че това е ставало в съответствие с Втория закон термодинамиката, т. е. че *изчезналите видове са били “отплатата” за намаляването на ентропията на оцелелите видове*, в съгласие със закона на Ентропията.

В края на **третия параграф** се задава въпросът *защо мъжките потомци приличат на майката, а женските на бащата*. Разсъжденията по този повод са следните. В природата “мъжкарите” се борят да бъдат избрани от “женските особи”. По този начин само приспособените в природата ще оцелеят и ще се възпроизвеждат. Тази борба осигурява оцеляването на приспособените индивиди. Какво се случва обаче с женските? Как се осъществява приспособяването им в условията на естествената среда? Логично е мъжкият потомък да прилича на женския родител, а женският потомък да прилича на мъжкия родител. По този начин белезите, които осигуряват оцеляването, се предават от пол на пол и така двата пола се приспособяват паралелно. В обратния случай,

тоест ако мъжкият потомък прилича на мъжкия родител, а женският потомък прилича на женския родител, двата пола биха имали различни белези, които само случайно ще се доближат, а по-вероятно би било видът да изчезне. Следователно оцелява видът, който кръстосва наследствените белези, докато се осигури това доближаване. Тук естественият подбор се прилага не при индивиди, а при цели видове. Въпросът е: каква е потребността на женските от някои мъжки характеристики? Просто само за да я предадат на мъжкия потомък. Можем да кажем с две думи, че при двуполовите видове при мъжкия става подборът, а женската е паметта, съхраняваща белезите, които осигуряват оцеляването. Подборът става в *мъжа-проба*, който се призовава да предаде успешните си способности на *жената-памет*.

Втората глава на дисертационния труд е посветена на *сходството и различията между естествения подбор и процеса на цивилизация*. В нея се изясняват няколко от основните въпроси, възникващи от темата на дисертацията: а) кога и по какъв начин естественият подбор преминава в цивилизационен подбор, в това число – в какво се състои същностната разлика между тези две форми на еволюционното развитие (параграфи 1 и 2); б) какви са цивилизационните последици от половия диморфизъм, т. е. от природно раздвоеното битие на човека като женско и мъжко съществуване (параграфи 3 и 4); в) какъв е генезисът на религията при прехода към цивилизация? (параграф 5); г) какъв е ефектът на цивилизационния процес върху природата от гледна точка на ентропията? (параграф 6).

В първите три параграфа на втора глава се очертават първоначалните стъпки на еволюционния преход от естествен подбор към цивилизационен подбор. В дисертацията се приема, че пътят от природата (от естественият подбор) към оформянето на цивилизационния механизъм за възпроизводство на човешкия вид започва преди 1.200.000 години и свършва преди около 300.000 години. Преди 300.000 години се тръгва със средствата на технологията към излизане от природата и създаването на изкуствена среда за оцеляване. В съдържателен план този преход се интерпретира като *процес, в който се осъществява замяна на насилствената междуособна борба за надмощие с ненасилствени (в повечето случаи състезателни, игрови) борби, имащи най-често виртуален и миметичен характер*. В тази част на дисертационния текст е отделено специално внимание на примитивния танц като виртуално преодоляване на критериите на естествения подбор и като омиротворяващ фактор в междуособното насилие.

Историческият анализ показва, че в ситуацията на естествения подбор човекът, слаб и беззащитен, е бил унищожаван по две причини, първо – от другите животни, за които е представлявал лесна жертва, и второ – поради борбата между мъжките индивиди за възпроизводството на вида. Втората причина е била от не по-малко значение, тъй като *борбата за оцеляването е по-жестока, когато е между индивидите и разновидностите от един и същи вид*. В дисертацията се отбелязва, че единственият изход от тази опасна за съществуването на човешкия вид е бил насочен към премахването на насилствената междуособна борба за надмощие и заместването ѝ с други критерии на подбор. Отстранявайки насилствената борба, се създават условията за формиране на общество от подобни организми – общество на хора. Механизмът е същият, както при еднаквите клетки, които създават колонии. Човекът обаче е трябвало да намери заместител на насилствената междуособна борба и на начина, по който мъжките индивиди били подбрани от женските. В дисертацията се сочи примитивният танц като пацифициращ заместител на междуособната война. В разгара на пресъздаването на междуособната борба жената е трябвало да избере героя, победителя, за да се съвкупи с него, т. е. създадени са условията за осъществяване на *нов начин на подбор, в който насилието е обезсилено*. Женската особа, която при естествения подбор не е избирана, а избирала най-силния, сега попада в качествено нова ситуация: тя е предизвикана да избира (и да бъде избирана) за продължаване на рода не най-силния, най-успешния в лова мъж, а най-добрия танцьор, тоест виртуалния герой, и да го възнагради, отдавайки му се и създавайки възможности за продължаване на рода.

Анализът на първичния, примитивния танц показва неговата *полифункционалност*. От една страна той е служел като *критерий за подбор*. От друга, пресъздавайки виртуално реалности от света на тези първични хора, танцът е осигурявал функционирането на своеобразна *колективна памет*. Първите поколения подражавали на природата. Следващите лека-полека започнали да подражават на предишните поколения, губейки свързващата брънка с природата. Така постепенно започва да се загубва главната му цел – да бъде критерий за подбор, а подражанието се превръща в самоцел, става обред, магия и религия, т. е. придобива характера на природно необвързано действие. Мъжете са предизвикани да възпроизвеждат борбата колкото се може по-убедително, а жените да приспособяват критериите си към новия начин на конкуренция. Първите критерии за подбор човекът е потърсил в природата. След като насилието като критерий, характерен за естествения подбор, се отстранява, жената

започва да избира на основата на езика (музика, слово), красотата (украса, мода, изкуство) и подаръците (богатство, собственост). В дисертацията се защитава тезата, че това са *реалните признаци на прехода от естествения подбор към цивилизационния подбор*. Заедно с това се изтъкват генералните последици от тази кардинална смяна на критериите на естествения подбор. Надделяването на критериите на цивилизацията води след себе си до природното отслабване на човека, защото той постепенно престава да е резултат на естествения отбор. При прехода към тази нова епоха на еволюцията човешкият вид не прекратява зависимостта си от своята природна телесност, но тази зависимост постепенно загубва характера си на тотална предопределеност. Въз основа на този анализ се стига до основното определение на цивилизацията: цивилизационният подбор осигурява защита и оцеляване на слабия. *Природа е оцеляването на силния. Цивилизация е оцеляването на слабия.*

Цивилизоването, което сменя критериите на подбора, дава нови шансове на човешкия вид, създава условията за (частично) преодоляване на природната предопределеност на човека чрез стимулирането в него на нови качества и способности. Цивилизоването успява да извади човека от природата и да му създаде изкуствена среда, където оцеляването на вида е гарантирано – създава се технология вътре в цивилизацията. Неандерталците и някои животни, при които е налице процес на цивилизоване, не успяват да създадат тази изкуствена среда на технологията и резултатът е изчезването им.

В дисертацията се защитава идеята, че ключова роля в процеса на първичното цивилизоване играе *подражанието, което е почти изключително човешка способност*. Тъкмо то се оказва онзи мощен инструмент, с чиято помощ човешкият вид започва да се освобождава от властта на природата, като започва да я имитира. Излизайки от “регламента” на естествения подбор, примитивният човек е трябвало да открие решения на онези проблеми, които дотогава били решени в живота му в условията на този подбор. Първо е трябвало да се справи с двата основни проблема на всички живи същества: *оцеляването на индивида и оцеляването на вида*. За да намери решение на тези проблеми, той започва да наблюдава природата отвън и да ѝ подражава, нещо което никое животно не е правило. Наблюдавайки птиците, започнал да иска да лети (Икар), наблюдавайки рибите, започнал да иска да го прави като тях и т. н. Той *става единственият вид, който пожелал (и можел) да подражава на другите видове*.

Човекът го постига, намирайки и подражавайки на готови решения от природата. Изясняването на ролята на подражанието в прехода на човешкия вид към цивилизация се базира на научни открития, направени преди две десетилетия. Подражанието като (почти) уникална човешка способност става възможно чрез качествата на т.н. “неврони-огледала”. Това са специална категория нервни клетки, които позволяват на човека да чувства това, което чувстват другите, да открива намеренията им, като че ли са били негови. Способностите на невроните-огледала показват, че човешкият език е започнал с жестикулации и подражания, а не с речта. Историята на откриването на невроните-огледала и на тяхната значимост като механизъм за подражание започва през 1995г., когато учени изследват електрическата активност на мозъчните клетки на първичната кора на макаците (вид маймуни). Първичната кора е областта на мозъка, която програмира и дава заповеди за движенията на тялото. Тези заповеди създават електрически възбуди, които минават през нервните, за да задвижат мускулите. Когато една маймуна посягала с ръка, за да хване един фъстък, се активирали конкретни нервни клетки. Голямата изненада и откритието идват, когато се установява, че когато маймуната гледала някого да посяга с ръка, за да хване един фъстък, се активирали същите клетки. Тоест, тези клетки се активирали или когато същата изпълнявала движението, или когато наблюдавала друг да изпълнява същото движение. По-късно било открито голямо разнообразие от подобни системи на неврони-огледала в човешкия мозък. Новите експерименти доказали, че когато гледаме някого да извършва конкретни действия, се активират някои области на мозъка ни, като че ли ние извършваме тези действия. Познаваме какво разбират и какво чувстват другите, защото възпроизвеждаме техните действия в някои области на нашия мозък. “Да схванем моментално мисълта на другите” е една способност, която отделя човека от почти всички останали животни, освен от маймуните, които обаче имат само елементарна част от тази способност. На тази способност се дължи способността да подражаваме на природата и на другите. Подражаването е една почти изключително човешка способност, която позволява предаването на знанията и развитието на цивилизацията.

В параграф 4 на втората глава на дисертационния труд се анализира връзката между цивилизация, насилие и ерос и се търси отговор на въпроса *в каква степен и в каква форма е нужно присъствието на насилие в условията на цивилизоването*. Цивилизацията заменя насилствената борба с ненасилствена и отнема по този начин радостта и наладата от насилието, от победата, от господството над противника, характерни за естествения подбор. При него наслада доставяла борбата (насилието), а

възпроизводството било награда (право и задължение). При цивилизацията обаче човешкия вид, доколкото се осмисля като незастрашен от насилието, характерно за естествения подбор и доколкото смъртта е в голяма степен изтеглена извън погледа му, е с намалена мотивация да се възпроизвежда. И човекът, цивилизованият човек, намерил решението: в природата – канибализма, в града – тероризма. Канибализмът е механизмът, който насърчава човешкото възпроизводство, показвайки смъртта. С откриването на цивилизацията (оцеляване на слабия, увеличаване на средната възраст на вида и индивида) човекът се изправил пред три непознати до тогава проблема: свръхнаселение, ниска раждаемост и застаряване на населението. Много антрополози изразяват становището, че канибализъм съществувал, особено в Африка, при внезапно увеличаване на населението. Показателен пример е казаното от Wilson за едно човешко племе, съвсем миролюбиво през историята си, което станало много агресивно, когато се увеличило населението му; факт познат при животинските видове. Тоест, променили се съотношенията в човешките групи, увеличавайки населението и спадайки активността му – пещерите се напълнили със стари, непродуктивни хора. Жените от една страна, не виждали смъртта, от друга – живеели при условия на свръхнаселение, чийто резултат е намаляване на стимула за възпроизводство. Човекът, мъжът, намерил решение, убивайки себеподобните си пред очите на жените, постигайки и двете цели: намаляване на (ненужното, старото) население и повишаване на раждаемостта. Тоест, цивилизованият човек съзнателно приложил правилата на естествения подбор (канибализъм), за да оцелее в природните условия, докато намери решения извън природата – животновъдство, земеделие, градове! Всъщност, канибализмът е рехабилитацията на естествения подбор в цивилизацията.

Цивилизацията е призована да *осигурява контролирана доза насилие* на членовете на обществото. Ако дозите са малки, се създават неконтролируеми прояви на насилие. Това обяснява присъствието и интересът към феномени, в които насилието е силно представено. Тази нужда от виртуално насилие обяснява присъствието на жертвоприношенията в религиите, на проявите на жестокост към децата и на сценичното насилие в митологиите и в генезиса на театъра. В тази част на дисертацията се прави подробен анализ на различни митологични сюжети и на мястото на жертвоприношенията в различни религии.

В контекста на темата любовта се осмисля като цивилизованата алтернатива на насилието. От природно предопределеното насилие на битката, от ухапването между

мъже цивилизацията прави целувка между мъже и жени, от удара между мъже – галене между мъже и жени, от насилието между мъже – любов между мъже и жени. Можем да определим Ероса (любовта) като заместник на насилието в цивилизацията.

В **петия параграф** се изследват първичната феноменология на религиозното съзнание на примитивния човек, както и еволюцията на ритуалните места в цивилизационния процес. Проследяват се две еволюционни линии в осмислянето на ритуалните места: 1. От долмените до пирамидите и 2. От пещерите-утроби до църквите. В основата на обяснителната схема на тези еволюционни линии е положена идеята за тайнството на раждането. Защиства се тезата, че първите богове на човека са били фалосът и вулвата, които намират символично представяне в слънцето и луната. Човекът открил символичното съвкупление в природата, когато наблюдавал лъчите на слънцето и светлината, които са достигали до дъното на пещера, символизираща тайнствената, тъмна и скрита утроба. По-късно хората започват да изграждат обредните места, без да се задоволяват с естествените пещери.

Първите цивилизовани (ненабожни!) хора са били смаяни от някои “чудеса” на природата. Рждането, животът, смъртта са били явления на природата, съзерцавани от човека като наблюдател, който живее извън нея. Едно от първите явления, за които религията е била призована да обясни, е било самото създаване на човека. *Тайнството на раждането е приоритетен въпрос за примитивния човек.* Този въпрос не е можело да не бъде приоритетен на фона на наблюдаваната ранна и масова смъртност, както и на чудото от появата на “нов човек”. Откъде произхожда този нов живот? Кой го създава? Отговаряйки на тези въпроси, тогавашният човек обожествявил фалоса и вулвата. Точно както танцът на битката символично представя насилието в природата, така се поражда необходимостта в рамките на зараждащата се цивилизация да се представи символично и съвкуплението. Тогавашният човек открил аналогии на тези първи богове в Слънцето и в Луната: Слънцето, светлината, когато се издигне високо и се увеличи, дава живот на природата; Луната, тъмнината, странна както жената, има същия цикъл като нея. Оттук примитивното съзнание заживява с впечатлението, че там, където се съединяват светлината с тъмнината, се извършва възпроизвеждането на съвкуплението, на тайнството на размножаването, на живота.

Човекът открил символичното съвкупление в природата, когато наблюдавал лъчите на слънцето, светлината, които са достигали до дъното на пещера, символизираща тайнствената, тъмна и скрита утроба. Следователно първите места за

извършване на ритуали на първите богове (фалос, вулва) са били пещери, благоприятно ориентирани и позволяващи светлината на Слънцето да проникне до тяхното дъно. И очевидно това е било възможно да се осъществи само в няколко дни на годината. По-късно хората започват да изграждат обредните места, без да се задоволяват с естествените пещери. Целта е била символичното изобразяване и предизвикването на съвкуплението, както от своя страна танцът-битка е възпроизвеждал насилието игрово, във виртуален план. Предизвикването към съвкупление е ставало с жертвоприношение или демонстриране на смъртта с цел подбуждането към съвкупление. Логическата връзка в случая е: смъртта изисква раждане, изчезването на човека трябва да бъде компенсирано с появата на нов живот. Помещенията са наподобявали вулва с цел лъчите на слънцето да проникват в помещението, което е символизирано утробата, за да се осъществи жертвоприношението и символичното съвкупление. Това би могло да се осъществи само когато лъчите на слънцето са образували малък ъгъл с хоризонталата, т. е. когато Слънцето се намирало ниско. Ориентацията, която осигурява предишното изискване, е Изток – Запад. Следователно, входът на пещерата, на храма, трябва да “гледа” или към Изток, или към Запад.

В този контекст е открит източникът на периодиката във времето. Тъй като слънцето не изгрява всеки ден от едно и също, затова слънчевият лъч достигал дъното на храма само в няколко дни на всяка година. На тази база се дава възможност за *откриване периодичността на времето, а с това – и календарът.*

В **шестия параграф** на втора глава се разглежда *взаимовръзката между цивилизационния процес и ентропията*. От гледна точка на принципа на ентропията, цивилизационният преход предполага ограничаване на разрастването на ентропията за сметка на природата и космоса. Намалването на ентропията на цивилизацията се уравновесява от по-голямото увеличаване на ентропията на Слънцето и природата, тъй като те са основен източник на енергията, която е необходима за цивилизацията. До 1859 г. , когато се осъществява първият сондаж за петрол, цивилизацията е взимала малко количество енергия и по този начин не е имала значително влияние върху природата. След това взимането на енергия от природата се повишава изключително бързо и експоненциално. Тази тенденция има пряко влияние върху средната продължителност на човешкия живот: намаляването на ентропията повишава времето, което е необходимо, за да превиши ентропията границата, която води към смъртта. През 1870 г. средната

продължителност на човешкия живот в Западна Европа е 40 години. Днес тя достигна до 70 - 75 години.

Ускореното увеличаване на енергията извличана от природата, предизвиква ускорено понижаване на ентропията на цивилизацията. Изследвайки тази зависимост, в тази част на дисертацията вниманието е фокусирано върху удължаването на средната продължителност на човешкия живот. Потърсен е отговор на няколко въпроса. Каква е връзката между количеството на използваната енергия и продължителността на живота? Има ли отношение нивото на необходимата и използвана енергия към факта, че човекът е двуног същество? Каква е връзката между ентропията и специфичното развитие на човешкия мозък по големина и по функции? За целите на тези въпроси се анализира т. н. *“основна обмяна”* (минималното количество енергия, изразходвано за поддържане на основните жизнени функции при относителен покой) на различните живи същества. Сравненията показват, че основната обмяна на дивите животни е много по-голяма от тази, която е характерна за човека. Човекът консумира за поддържане на основните си жизнени функции минималната енергия на единица маса. Това е парадоксално на фона на оценяването на човека като едно от най-безпомощните и беззащитни същества (голата и незащитеност на тялото, липса на големи зъби и нокти за защита, малка бързина при бягане и при отскубване от опасностите и враговете, слабо обоняние за търсене на храна и т. н.). Но целта на цивилизования човек не е да се катери по дърветата, да тича, да мирише, да гледа и да слуша добре. Целта на цивилизования човек е една: да минимизира ентропията си. И понеже понижаването на ентропията зависи от поемането на енергия, цивилизованият човек е трябвало да максимизира поемането на енергия, като същевременно минимизира горепосочената *“основната обмяна”*.

Двуногостта на човешкия вид е начин за минимизиране на основната обмяна на цивилизования човек. Това минимизиране на нуждите (тичане, катерене, защита и т. н.) и на сетивата (зрение, обоняние, слух и т. н.) е освободило енергия за човешкия мозък да се занимава с други теми (мисъл, смисъл, фантазия и т. н.). Изследванията на палеоантрополозите показват, че при преминаване от естествения подбор към цивилизацията мозъкът на човека се е удвоил по големина и по функции. Човекът е създадено с минимум органи (не лети като птиците, не плува като рибите, не тича като много от дивите животни, не се катери и т. н.) и същевременно с минимална функционалност на основните органи (не вижда добре като орлите, не слуша добре като кучето и т. н.). Тоест, функционирането на човешкия мозък е свързано с минимум

органи, имащи относително ниска функционалност. Следователно, масата на мозъка като процент от масата на тялото не показва реалната възможност на мозъка. Необходим е и факторът ангажираност на мозъка с работата на различните органи и с тяхната функционалност. Човекът има преимущество относно другите животни точно по този фактор. Причината е цивилизацията. Човешкият мозък е преминал от естествения подбор в цивилизацията.

В **Трета глава** на дисертационния труд се анализира *генезисът на езика, изкуствата, аритметиката и спорта*, интерпретирани като ключови елементи в осъществяването на прехода към цивилизованост на човешкия вид.

Езикът се осмисля в две плоскости. Първата е плоскостта на генерирането на езика, втората третира езика от гледна точка на ентропията. В единия случай се анализира необходимостта от език като средство за самооцеляване и оцеляване на вида. Във втория случай се търсят факторите, които осигуряват езиковото развитие от раждането на езика до неговата застаряване (и изчезване).

В дисертацията се приема, че първоначалната поява на езика е предизвикана от необходимостта на *критерий за подбор, с който се осигурява оцеляването на вида*. Генезисът на езика се осмисля в полето на половия диморфизъм. Защиатава се възгледът, че в основата на първичния език стои мъжкото начало в половото разделение на човешкия вид. При своята поява езикът е мотивиран от необходимостта на мъжа да се представи по най-подходящ начин пред жената, за да се осигурят условията за възпроизводство. Езикът се поражда като комуникативен феномен, чиято основна функция е да формира позитивни, съблазняващи мъжки автообрази. Езикът не е създаден, за да разреши решени проблеми. Той е създаден, за да стане критерий за подбор. Неговата основна функция не е била да отразява и пресъздава, а да внушава, да призовава, да подбужда, в някакъв смисъл – да манипулира. Появата на езика е знак за появата и развитието на цивилизационния подбор. Чрез него мъжкото начало в човешкото съществуване си осигурява възможност за благоприятстване на избора, който прави женското начало при избора за възпроизводството на рода.

В дисертацията се обосновава идеята, че при *първоначалата на езика* – при словопораждането – се намира човешкото тяло. Какво имал на свое разположение мъжът, за да опише на жената картините, които искал да ѝ предаде? Само тялото си. Първата картина било (мъжкото) тяло. На основа позоваването на мъжкото тяло е започнало развитието на езика. Затова на всички езици голяма част от изразите, с които

означаваме неодушевените неща, са взети от наименованията на човешкото тяло, от отделните му части, от чувствата и страданията му. Глава наричаме някой връх или някое начало; лице или гръб се използват за (означаване на) отпред или отзад; всеки отвор е уста, казваме зъбите на гребена, брадата на корените, езикът на земята, гърлото на клисурата, ръкавът на реката; освен това казваме една шепа за малко хора, страна вместо страни, сърце вместо център, което латинците наричат *umbilicus*, крак - за край или основа. Плодовете имат плът, говорим за рудна жила, виното е кръвта на гроздето, земята има вътрешности, небето се смее, вятърът свири, а водата мърмори. Тези “телесни” метафори открояват някои от древните извори на езика.

Друго измерение на осъществения в дисертацията анализ е т. н. *ентропийна крива на езика*. Чрез този анализ, осъществен на примера на древногръцкия език, се очертава траекторията на езика от неговото възникване, към апогея, стареенето и смъртта. В хода на историческата употреба на езика се намалява езиковата ентропия, тоест увеличават се сложността и организацията на езика, на граматиката и синтаксиса. Древногръцкият глагол има над 350 вида, както и седем времена. Съществителното е получило около 10 форми и три числа (единствено, множествено и двойствено). В тази точка езикът е достигнал до възможно най-малката си ентропия. Това е точката, в която, делейки се (умирайки), той ражда други езици. В процеса на стареене езиковата ентропия се увеличава, тоест езикът се опростява като сложност и система. Изчезват много видове глаголи и съществителни, остават две числа (в системата на старогръцкия език е съществувало разнообразие от глаголни и именни видове, имало е три числа). Установява се едно ударение за сметка на многотоналността (в старогръцкия език е имало три вида ударения, докато в новогръцкия е запазено само едно от тях). Постепенно езикът достига до точката на най-голяма ентропия, тоест на пълното дезорганизиране, когато неизбежно изчезва.

В тази част на дисертационния труд се разисква и *раждането на аритметиката*. При анализа на генезиса на аритметиката се очертават два източника, които се откриват и при появата на езика. Появата на числата се обяснява с необходимостта от укрепване и усъвършенстване на подбuditелната (манипулативната, “лъжовната”) функция на езика като критерий на цивилизационния подбор. Ресурсът за това усъвършенстване се открива (по подобие на езика) в човешкото тяло. Първите числа са означавани чрез части на (мъжкото) тяло. *Създаването на аритметиката започва въз основа на мъжкото тяло*, по-конкретно с помощта на пръстите и частите на пръстите. Първите числа, които

е използвал мъжът, за да създаде “лъжите” си, т. е. да формира пред жената образа си на героичен, успешен мъж, който заслужава да бъде приет за възпроизводството на рода, трябвало да се показват лесно да са лесно разбираеми. Същевременно, числата трябвало да са лесни за запаметяване и за възпроизвеждане. Логично е тези числа да са следните: 3: трите пръста; 4: четирите пръсти; 5: четирите пръсти и палецът; 10: десете пръсти. С тези числа примитивният човек създава следните бройни системи:

Троична система, базирана на частите на пръстите:

1 тройка (пръст) = 3 части [$10(3) = 3(10)$].

2 тройки (пръсти) = 6 части [$20(3) = 6(10)$].

3 тройки (пръсти) = 9 части [$100(3) = 9(10)$].

4 тройки (пръсти) = 12 части [$110(3) = 12(10)$].

Хипертроична система, базирана на частите на пръстите плюс палеца:

1 хипертройка = 1 тройка (пръст) + 1 палец = $3+1 = 4$.

2 хипертройки = 2 тройки (пръсти) + 1 палеца = $6+1 = 7$.

3 хипертройки = 3 тройки (пръсти) + 1 палеца = $9+1 = 10$.

4 хипертройки = 4 тройки (пръсти) + 1 палеца = $12+1 = 13$.

Десетична система, базирана на 10 пръсти на двете ръце:

1 пръст (десетка) x 10 пръсти = 10.

2 пръсти (десетки) x 10 пръсти = 20.

3 пръсти (десетки) x 10 пръсти = 30.

Дванадесетична система, базирана на 12 части на пръстите:

1 пръст x 12 части = 12.

2 пръсти x 12 части = 24.

3 пръсти x 12 части = 36.

4 пръсти x 12 части = 48.

5 пръсти x 12 части = 60.

Всичките горепосочени числа се базират върху човешкото тяло, създават се, запаметяват се и се разбират лесно. До наши дни са стигнали и се използват множество от тези числа. Налице са няколко примери:

- 3: тризъбеца на Посейдон, Светата Триадица, трите прасенца...

- 7: чудесата на света, древните мъдреци, цветовете на дъгата, дните на седмицата...

- 12: боговете на Древна Гърция (и с Дионис – 13), Апостолите на Християнството (и с Христос – 13), месеците на годината, часовете на деня и на нощта...

Генезисът на изкуствата получава сходно обяснение в **параграфи 3 и 4** на тази глава в дисертационния труд. *Появата на изкуствата се третира, от една страна, като процес на отдръпване от природата чрез нейното миметиране, и от друга страна, като важен критерий на цивилизационния подбор.* Появата на изкуството е поява на “препис” на природата и израз на основните измерения в отношенията на примитивните “мъж – жена”. За да е необходимо, изкуството изисква препис на природата, чрез който се създават условията за своеобразно изтегляне на примитивния човек от абсолютните му природни зависимости. Същевременно цел на примитивното изкуство е оцеляването на вида. Чрез изкуството “слабият” мъж се стараел да привлече жената и да гарантира продължаването на рода. Противно на широко наложилото се становище, че в примитивното изкуство няма авторство, в дисертацията се защитава обратната идея – “творбата” на примитивния художник, тъкмо защото е играела роля в цивилизационния подбор, е трябвало да носи неговия “подпис”, да е лично негова. Чрез творбата жената следвало да го разпознае и да го избере, да го предпочете. Но първобитният мъж не е имал отличителен подпис. Затова е създавал изкуство, каквито са спелеографиите, на труднодостъпни места, които само той е знаел. Ако е рисувал на входа на пещерата, жената нямало да знае твореца, тоест нямало да се постигне целта на изкуството. Този анализ се осъществява чрез преглед и интерпретация на спелеографиите в пещерата “Магура”.

В **параграф пети** на тази глава се анализира *появата на спорта*. Създаван като продължение на танца-битка, като заместник на войната, той е свързан с цивилизационния процес, тъй като едва в неговите рамки става възможно да бъдат освободени човешки “ресурси”, при което една част от обществото да може да се наслаждава на друга част от обществото в пространството на играта. Възможността за “свръхпроизводство” на жизнени условия и на хора създава възможността обществото *да се забавлява с хора*. В стадия на естествения подбор, където не е съществувало понятието богатство, “обществото” не е имало възможността “да се забавлява” с някои от членовете си. С доминирането на цивилизацията се създават както общество, така и богатство, и забавление.

В **четвърта глава** на дисертационния труд се разисква темата: а) за присъствието на “прото-лъжата” (маскирането) в животинския свят; б) за ролята на лъжата в цивилизационния подбор; в) за “изобретяването” на истината като реакция на лъжата.

Макар лъжата да е категория на негативната аксиология, тя е неизчерпаема и непобедима, има постоянно присъствие в човешката история. Умението да се лъже е една от най-сложните когнитивни функции. То отличава човека от всичко живо.

Лъжата е фундаментална градивна единица на цивилизационния процес. Показателна за тази фундаменталност на лъжата е изключителното богатство в ежедневния език на синонимите на думата лъжа: лъжа, лъгота, кривя си душата, извъртам, мамя, подвеждам, заблуждавам, дяволувам, хитрувам, преструвам се, подхлъзвам, симулирам, шарлатанствам и т. н., и т. н. Непрестанното присъствие на лъжата в човешкия живот е заради човешкото удоволствие да създава свой собствен свят, да бъде автор на изобретен свят, да произвежда нещо, което го няма, да защитава себе си, заблуждавайки и манипулирайки другите и т. н.

Макар лъжата да е изконно човешко изобретение, изследвания в областта на животинския свят показват, че човешката лъжа има своите дълбоки корени. Различни видове животни “лъжат”, “заблуждават”, “маскират” се, за да получат това, което искат. Някои животни имат способността да мамат конкурентите си, вместо да се бият. Много животни и насекоми имат вродената способност да се маскират, вместо да се крият от плячката си. Маскирането е форма на измамно прикриване и инструмент за оцеляване. *Колкото по-добре лъже или мами едно същество, толкова е по-голяма възможността то да оцелее.*

В животинския свят е налице само “прото-лъжата”. Докато в него се появяват само наченки на лъжата под формата на заблуждаване, в цивилизационния процес лъжата играе важна конструираща роля. В дисертацията се защитава тезата, че началото на езика – неговият генезис – тръгва от необходимостта на примитивния мъж да “спечели” жената, за да задоволи жизнената си нужда да бъде избран за възпроизводство. Без да притежава нужните качества, но за да може да изтъкне себе, да се инсценира като силна особа, слабият мъж е трябвало да съумее да се представи като различен на себе си, да излъчи друг образ на себе си, и така да “излъже” жените, към които изпитвал интерес.

Лъжата има в основата си емпатията като способност да се предвиждат, моделират и манипулират мислите и чувствата на другите. Посредством този механизъм, в примитивния човек започват постепенно да се развиват способността за анализ, за постигане на някакъв смисъл, за разкриване на истината (лъжата се превръща в чуждата

истина) и т. н. Така лъжата, ако не я осмисляме с критериите на всекидневното съзнание, се оказва много важно средство за цивилизоването на човека.

В **Епилога** има завръщане към изходните позиции на дисертационния труд – поставя се въпросът как да се поставят въпроси, за да се получи верен отговор. Посочва се, че всеки философски въпрос има три вида данни: поле на дефиниция, поле на стойността и закона. На тази база се отчитат затрудненията, които са възниквали за философското осмисляне на прехода от естествения подбор към цивилизоването на човека.

5. Справка за научните приноси

Основните научни приноси на настоящия дисертационен труд могат да се дефинират в следните посоки:

А) На базата на Втория закон на термодинамиката се дефинира оригинална хипотеза за причината на масовите изчезвания на различни видове на съществуването в условията на еволюцията и цивилизацията.

Б) Предлага се такава интерпретация на естествения подбор, която интегрира цивилизационния процес в една цялостна теория на еволюцията, базирана на разбирането, че в природата е налице оцеляване на силния, докато в условията на цивилизацията се създават шансовете за оцеляване и дори за надделяване на слабия.

В) На базата на идеята за ключовото значение на половия диморфизъм се интерпретират в нова светлина създаването и еволюцията на езика и изкуствата, на аритметиката и религията, на истината и лъжата.

Г) По оригинален начин се изследва еволюцията на ритуалните места и появата на религиите. Проследяват се двете еволюционни линии: 1. От долмените до пирамидите и 2. От пещерите-утроби до църквите. В основата на обяснителната схема на тези еволюционни линии е положена идеята за тайнството на раждането. Защиства се тезата, че първите богове на човека са били фалосът и вулвата, които намират символично представяне в слънцето и луната. Човекът открил символичното съвкупление в природата, когато наблюдавал лъчите на слънцето и светлината, които са достигали до дъното на пещера, символизираща тайнствената, тъмна и скрита утроба. По-късно хората започват да изграждат обредните места, без да се задоволяват с естествените пещери.

7. Публикации по темата на дисертацията

А. Монографични изследвания

1. (2018). *On the origin of species by means of civilization or the preservation of favoured races in the cooperation for life*. Sofia: KM&KM. ISBN 978-619-91037-4-6.
2. (2018). *The origin and transformation of Language and Art*. Sofia: KM&KM. ISBN 978-619-91037-3-9.
3. (2018). *The origin and transformation of Sexes*. Sofia: KM&KM. ISBN 978-619-91037-2-2.
4. (2018). *The origin and transformation of Gender*. Sofia: KM&KM. ISBN 978-619-91037-1-5.
5. (2015). *Hermeneutics of Megaliths*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing. ISBN-13: 978-1-4438-7759-6, ISBN-10: 1-4438-7759-X.
6. (2011). *Megaliths in the Past and Present*. Sofia: Domoplan (in English and Bulgarian), ISBN 978-954-92793-1-3.

Б. Научни и научно-популярни статии:

1. "Zoomorphism in the Epoch of Transition to Civilization", BODY LANGUAGE, ISSN: 2319-1996, Vol-5/ISSUE-1/pg1-13/bl- 2102050815, pp. 1-13.
2. "Astronomy as Object of Philosophy", 5th Interdisciplinary Conference "Philosophy and Cosmology", October 18-20, 2016, Philosophical Faculty of the University of Athens, Athens, Hellas.
3. "Origin of the Religion Based on the Lying in the Context of the Evolution Theory", Canadian Social Science, Canadian Academy of Oriental and Occidental Culture, DOI:10.3968/5657, ISSN 1712-8056[Print] ISSN 1923-6697[Online], Vol. 11, No. 1, 2014,, pp. 1-6.
4. "Homosexuality in the Context of the Evolution Theory", Journal of Literature and Art Studies, ISSN 2159-5836, June 2014, Vol. 4, No. 6, pp. 498-502.
5. "Civilization as the Survival of the Weak: Rethinking Evolutionary Theory in Civilizational Context", Karabük University Journal of Institute of Social Sciences, ISSN: 2147-7841, Cilt: 4, Sayı: 2, 2014, Vol.4, No.2, pp. 142-151.
6. "Homosexuality in the Context of the Evolution Theory", Journal of Literature and Art Studies, ISSN 2159-5836, June 2014, Vol. 4, No. 6, pp. 498-502.

7. "Origin of the Agriculture in the Context of the Evolution Theory", International Journal of Research in Agriculture and Food Sciences, © 2013 IJRAFS & K.A.J., <http://www.ijsk.org/ijrafs.html>, Dec. 2013. Vol. 1, No.2, ISSN 2311 – 2476.
8. "On the Origin of Species by Means of Civilization or the Preservation of Favoured Races in the Cooperation for Life" and "Cooking as Art in the Context of the Evolution Theory", Dort Oge, Turkey, ISSN 2146-7064, 2012, Vol. 1, No. 2.
9. "The Principle of Natural Selection in Nature and Civilization", BODY LANGUAGE, www.bljournal.us, ISSN 2319 – 1996, Vol-3/ISSUE-2/pg19-24/bl-01010513.
10. "Ancient Wisdom of Ritual Places", SHRAAVANI - JOURNAL OF LIFE'S SCIENCE, www.svjjournal.us SV/Vol.1/Issue-2/SV-020213, Volume 1(2), pg1-9 (2013).
11. "Reverse side of Ecology", International Journal of Research In Earth and Environmental Sciences, <http://www.ijsk.org/ijrees.html>, ISSN 2311 – 2484, Dec. 2013, Vol. 1, No.2: http://www.ijsk.org/uploads/3/1/1/7/3117743/2__ecology.pdf.
12. "Ecology – the great illusion?", BODY LANGUAGE, www.bljournal.us, ISSN 2319 – 1996, Vol-3/ISSUE-1/pg1-7/bl- 26270113.
13. "Origin of Philosophy and Sciences based on the lying in the Context of the Evolution Theory", BODY LANGUAGE, www.bljournal.us, ISSN 2319 – 1996, Vol-3/ISSUE-1/pg19-23/bl-26010113.
14. "Cooking as Art in the Context of the Evolution Theory", BODY LANGUAGE, www.bljournal.us, ISSN 2319 – 1996, Volume 2, ISSUE-4, pg 23 – 26, bl-09131512.
15. http://www.bljournal.us/images/stories/BL_Issue_4-_5.pdf.
16. "The Origin of Laughter and Humor in the Context of the Evolution Theory", BODY LANGUAGE, www.bljournal.us, ISSN 2319 – 1996, Volume – 2, ISSUE-4, pg 16-19, bl - 02111512. http://www.bljournal.us/images/stories/BL_Issue_4_-_3.pdf.
17. "Creation of Theater in the Context of Evolution Theory", BODY LANGUAGE, www.bljournal.us, ISSN 2319 – 1996, Volume – 2, ISSUE-4, pg 1-10, bl -02152512.
18. http://www.bljournal.us/images/stories/BL_Issue_4_-_1.pdf.
19. "The Process of Terrorism and its Elimination", BODY LANGUAGE, www.bljournal.us, ISSN 2319 – 1996, Volume – 2, ISSUE - 3, pg 14 - 20, bl – 04062012.
20. http://www.bljournal.us/images/stories/BL-Issue_3-3-_Voume2.pdf.
21. "Civilization and art in the context of evolution theory", Dort Oge, Turkey, ISSN 2146-7064, 2012, Vol. 1, No. 1, pp. 73-92.

22. "Evolution as Fractal - Civilization as cause of mass extinctions", on the topic Society for Chaos Theory in Psychology & Life Sciences, 5th International Nonlinear Science Conference 2012, 15-17 March 2012, University of Barcelona, Spain.
23. "Definition of Language and Art in the Context of the Evolution Theory", Journal of Literature and Art Studies, ISSN 2159-5836, September 2011, Vol. 1, No. 3, pp. 219 – 225: <http://www.davidpublishing.com/davidpublishing/Upfile/2/17/2012/2012021784616785.pdf>
24. "From Megaliths to Theater (Example of Black sea)", on the topic "1st International Conference on the Black Sea Regional Culture", Karabuk University, Faculty of Economics & Administrative Sciences, 78050 Karabuk, Turkey, 6-9 October 2011, Sinop, Turkey.
25. "Civilization and Art: Lifeworld in the Variety of Visual Experience", Journal of Literature and Art Studies, ISSN 2159-5836, July 2011, Vol. 1, No. 1, 37-47:
26. http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/30234797/Journal_of_Literature_and_Art_Studies_2011.1_CM.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJ56TQJRTWSMTNPEA&Expires=1384600983&Signature=88fa%2B6IA99c%2BsWh2rqExC1zJxEg%3D&response-content-disposition=inline.
27. "Civilization and art: Lifeworld in the variety of visual experience", on the topic "Vizuality 2011: Interactions of Creativity and Images", Vilnius, Vilnius Gediminas Technical University, Department of Architecture, 8-9th April, 2011.
28. "Human Language as a Tool of Lie", Cultura. International Journal of Philosophy of Culture and Axiology, ISSN: 1584-1057 (print version), ISSN: 2065-5002 (electronic version) vol. VII, no. 2/2010, Dec, 20th, 2010, p-p 234-244. <http://international-journal-of-axiology.net/articole/nr14/art17.pdf>.
29. "Rituals places in Thracia: from megaliths to temples", XI International Congress of Thracology, University of Istanbul, İstanbul, 8-12 November 2010, Turkey.
30. "Civilization and art", International Journal of Arts & Sciences - Conferences Multi disciplinary conferences in a "study abroad" format, Austria Conference, May 30 - June 3, 2010, Volume 3, Number 15, ISSN: 1944-6934, pp. 97-104.
31. http://openaccesslibrary.org/images/BGS113_Constantinos_Maritsas.pdf.
32. "Civilization: the survival of the unfittest", on the topic "(Dis)Entangling Darwin: Cross-Disciplinary Reflections on the Man and his Legacy", University of Porto, Portugal, 4 - 5 December 2009.

33. “On the Civilization: The Survival of the Unfittest” at the International Congress on Darwin’s impact on science, society and culture, in Braga Portugal, September 10th- 12th, 2009.
34. “On the Civilization and Art: Necessity for and Creation of Art” at the 21st International Conference of Philosophy on the topic Philosophy, Art and Technology, slated to be held in Cyprus-Paphos, July 21st - 27th, 2009.